

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Öğretmenlik Tutumları İle Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Arzu ÖZYÜREK¹, Filiz ERBAY²

Özet

Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin yaşam doyumları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Türkiye genelinde farklı illerde görev yapan 200 okul öncesi öğretmeni çalışma grubunu oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında “Yaşam Doyumu Ölçeği/The Satisfaction with Life Scale-(SWLS)” ve “Okul Öncesi Öğretmenleri İçin Öğretmenlik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 16 programından yararlanılmış, veriler t-Testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson Korelasyon katsayısına sonuçlarına bakılarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak; okul öncesi öğretmenlerinin yaşam doyumları ile demokratik ve boşvermiş öğretmenlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu, yaşam doyumları arttıkça demokratik tutumlarının arttığı ve boşvermiş tutumlarının azaldığı belirlenmiştir. Öğretmenlerinin yaşı ve mezun olduğu okul ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasında anlamlı farklılık saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Öğretmenliği, Yaşam Doyumu, Öğretmenlik Tutumu.

The Investigation of Relationship between Teaching Attitudes and Life Satisfaction of Preschool Teachers

Abstract

In this study is aimed to define the relationship between preschool teachers' attitudes towards their profession and life satisfaction. Target population of the study has been composed of 200 preschool teachers working in different cities all over Turkey. In the process of collecting data “The Satisfaction with Life Scale (SWLS)”, and “Professional Attitude Scale for Teachers” have been used. SPSS 16 program has been used to analyse the data, and the data has evaluated as results of t-Test, one-way analysis of variance (ANOVA) and Pearson Coefficient Correlation. Following the searches it has been concluded that there is a meaningful relationship between preschool teachers' life satisfaction and democratic/disregarding professional attitudes; and that the more life satisfaction level of preschool teachers increases, the more their democratic attitudes improve and their disregarding attitudes decrease. It has been determined that there is a significant difference between teachers' age/alma mater and their professional attitudes.

Keywords: Preschool Teaching Profession, Life Satisfaction, Teaching Professional Attitudes

¹ Karabük Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Karabük-TÜRKİYE

E-posta: a.ozyurek@karabuk.edu.tr

² Mevlana Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Konya-TÜRKİYE

E-posta: ferbay@mevlana.edu.tr

Giriş

Okul öncesi eğitim çocukları tüm gelişim alanları ile desteklemeyi amaçlayarak onlara yeni beceri ve davranışlar kazandıran ve ilköğretime hazırlayan bir süreci kapsar. Bu süreçte fiziksel ortam, program ve materyal önemli bir yere sahiptir. Fakat okul öncesi eğitim sürecinde en önemli unsurun öğretmenler olduğu söylenebilir. Öğretmenler gün boyunca çocuklarla ve çoğu zaman da ailelerle etkileşim halinde olan kişilerdir. Öğretmenlerin kişilikleri, mesleki donanımları, genel kültür düzeyleri eğitim sürecini etkileyerek çocuklara olumlu veya olumsuz olarak yansiyabilir. Öğretmenlerin okul öncesi eğitimin hedefleri doğrultusunda çocukların gelişimlerini destekleyebilmeleri, onlara olumlu kazanımlar için fırsatlar sunabilmesi için olumlu öğretmenlik tutumları sergilemeleri de gerekmektedir.

Genel olarak tutum, bireyin yaşantı ve deneyimleri sonucu oluşmaktadır. Bireyin ruhsal ve sınırlık hazırlık durumunu ifade eden tutumun, ilgili olduğu bütün nesne ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici bir etkisi vardır (Freedman vd., 2003). Tutum, düşünce ve davranışın ifade edilmesinde bireysel bir yol olarak da tanımlanır (Yara, 2009). Morris (2002)'e göre, tutumun düşünce, duygu ve davranış olmak üzere üç bileşeni bulunmaktadır. Düşünce bir obje hakkındaki temel bilgileri, duygu objeden hoşlanıp hoşlanılmadığı gibi hisleri, davranışı ise o objeye karşı sergilenen hareketler olarak açıklanmıştır (Akt. Recepoglu, 2013). Öğretmenlik tutumu, öğretmenlerin öğrenci ve okul çalışanları, okul ortamına karşı belli bir şekilde tepki göstermeye hazır olmaları olarak tanımlanabilir (Çelik, 2008).

Öğretmenler üzerinde yapılan pek çok araştırma öğretmenlerin çocuklara karşı farklı tutum ve davranış şekilleri sergilediklerini ortaya koymuştur. Bunlar genellikle üç şekilde ele alınan demokratik tutum, otokratik tutum ve boşvermiş tutumlardır (Sakin, 2007). Demokratik tutum; bireyi çevresindeki insanlar, nesnelere ve olaylar karşısında demokrasi ilkelerine göre davranışlar göstermeye yönlendiren öğrenilmiş eğilimler olarak tanımlanabilir (Kurnaz, 2011). *Böyle bir tutumu benimseyen öğretmen* öğrencilerin duygu ve düşüncelerine önem verir ve saygı duyar, eleştiriye açıktır ve objektif değerlendirme yapabilir (Bilgin, 1996; Kale, 1998; Erbay ve Ömeroğlu, 2013). Demokratik tutuma sahip öğretmenler, öğrenciler hata yaptıklarında, hatalarını düzeltmek üzere cesaretlendirmekte ve onların kendilerine olan inançlarını geliştirmektedirler. Bu sayede serbest ve dostça ilişkilerin olduğu bir sınıf ortamı meydana gelmektedir (Kurnaz, 2011). Demokratik bir sınıf ortamı, öğrenciyi olumlu yönde etkiler, öğrencilerin de demokratik tutum ve davranışlar kazanmasına katkıda bulunur. Öğrenme sürecine aktif katılım görüşlerini rahat biçimde ifade edebilen öğrencilerin öğrenmelerinin daha

anamlı gerçekleşeceği açıktır (Gömleksiz ve Çetintaş, 2011). *Otoriter öğretmen*, tek doğru ve düşünme tarzını, sınıfta yetkili tek kişiyi temsil etmektedir. Öğrenciler için neyin en iyi olacağına öğretmen karar vermekte, katı bir disiplin sürdürmekte, öğrencilere izinsiz hiçbir şey yaptırmayıp davranışlarını sürekli olarak kontrol altında tutmaktadır. Sıklıkla cezaya başvurmakta, övgüye çok az yer vermektedir. Dersi kendisi hazırlayıp yürütmekte ve öğrencilerden hiç taviz vermeden belli kurallara mutlaka uymalarını istemektedir (Özgül, 2009). Bir diğer öğretmenlik tutumu ise boşvermiş tutumdur. *Boşvermiş tutuma sahip öğretmenler* ise öğrencileriyle yakından ilgilenmeyen, rehberlik etmeyen, yardım için çaba göstermeyen, kararsız ve hareketsiz, pasif kişiler olarak tanımlanabilir. Boşvermiş tutuma sahip öğretmenlerin çalışmalarında amaçsızlık ve plansızlık, değerlendirmelerinde tutarsızlık görülmektedir. Bu nedenle öğrenciler arasında huzursuzluk ve kararsızlık ortamı yaratmaktadır (Sakin, 2007).

Tutum oluşumu ya da değişikliği kendi kendine gerçekleşen bir süreç değildir. Kişinin tutumunun oluşmasında veya değişmesinde kişilerarası ve grup ilişkileri önemli ölçüde etkilidir. Bunların yanı sıra yaşantı yoluyla edinilen tecrübelerin de katkısı büyüktür (Bodur, 2006). Bu tecrübelerden birinin de yaşam doyumu olduğu söylenebilir. Doyum, insanların beklenti, gereksinim, istek ve arzularının karşılanması olarak tanımlanabilir (Ergin vd., 2013). Bireyin hayatının anlam kazanmasında, içinde bulunduğu şartlardan memnuniyeti ve dolayısıyla yaşam doyumu elde etmesi oldukça önemlidir. Yaşam doyumu, bir insanın beklentileri ve elinde olanların karşılaştırılmasıyla elde edilen durum ya da sonuç olarak tanımlanırken kişinin yaşamının çeşitli yönlerini kapsayan ve öznel yaşamı takdir edilmesi anlamına gelmektedir (Gündoğar vd., 2007; Popelkova, 2011). Yaşam doyumu; bireyin mutlu olması ve farklı yönlerden iyi olma halini, günlük yaşamında olumlu duygularının olumsuz duygularına egemen olmasını, kişisel hedeflerine ulaşma düzeyinin yüksek olmasını ifade etmektedir. Bireyin yaşamında mutlu olabilmesi ve hayatının anlam kazanabilmesi için sahip olması gereken temel unsurların başında yaşam doyumu inancı gelmektedir (Gürbüz, 2008; Sülen Şahin, 2010; Sarı vd., 2012).

Bireyin iş yerinde çalışma süresi, genel yaşamı içinde önemli bir yer tutmakta ve kişisel hedeflerine ulaşma düzeyini artırmaya bile yaşam doyumunu artırmaktadır (Telef, 2011). Yaşam doyumu içsel ve dışsal olabilir. Mutlu insan, tam olarak hayatından memnun olarak kabul edilir (Kumar, 2014). Yaşam doyumu ile konusunda yapılan çalışmalar cinsiyet, ırk ve gelir durumunun yaşam doyumunu ve mutluluğu yordamada önemli bir etkiye sahip olmadığını, kişisel eğilimler ve yakın ilişkiler gibi psikolojik değişkenlerin, içinde yaşanılan kültürün bireyin yaşam doyumunu açıklamada daha fazla etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Myers ve

Diener, 1997). Farklı güçlüklerle karşılaşan ve yaşamından memnun olmayan bir kişi, gelecekte iyi bir öğretmen ve iyi bir vatandaş olmak yerine sınırlı biri olacaktır. Bir kişinin hayatından memnuniyeti büyük ihtimalle onu mesleğinden tatminsizlik veya tam tersi bir duruma taşıyabilir (Kumar, 2014). Yaşam doyumunun yüksek olması, bireylerin mutluluğuna katkı sağlamak yanında, toplumsal ve ekonomik bir getiri de sağlamaktadır. Mutlu insanlar mutsuz olanlara göre daha sosyal ve güçlü romantik ya da sosyal ilişkilere sahiptirler, olaylara daha uygun tepkiler verirler, topluma daha çok katılırlar. Psikolojik yönden daha sağlıklıdırlar, daha kolay evlenir ve evliliklerinde daha çok doyum sağlarlar. İşyerlerindeki performansları yüksektir, daha çok para kazanırlar ve örgüte daha iyi uyum sağlarlar. Yaşam doyumunun yaşamdaki olumlu etmenleri besleyerek arttığının anlaşılması ve yaşam doyumunun artırılmasına yönelik strateji ve yöntemlerin olumlu sonuçları, yaşam doyumu kavramının bilimsel anlamda araştırılmaya değer olduğunu göstermiştir (Şimşek, 2011).

Öğretmenlerin yaşam doyumunu etkileyen etmenler; ekonomik durum, mesleki statü, hizmet verilen çevre koşulları ve beklenti düzeyleri olarak sayılabilir (Telef, 2011). Öğretmenlik mesleği ile ilgili güncel tartışma; öğretmenlerin sosyal değişimleri takip edemedikleri, yeni içerik oluşturmak için iyi hazırlanmadıkları, çevredeki değişikliklere, güç ve çok kültürlülüğü kapsayan sosyal süreçlerin sonuçlarına, çocukların özelliklerindeki değişikliklere, artan uyuşturucu kullanımı, şiddet ve hastalık gibi tehditlere tepkisiz oldukları yönündedir (Popelkova, 2011). Öğretmen tepkileri öğrencileri derinden etkilemekte, özellikle okul öncesi dönemde bu etki daha fazla olmaktadır. Araştırmalar göstermektedir ki okul öncesi çağı çocukları, etrafındaki uyarıcılardan çok fazla etkilenmekte ve sosyo-duygusal gelişimleri bu uyarıcıların etkisiyle şekillenmektedir. Bu yüzden okul öncesi öğretmenin çocuklara yönelik gösterdiği otoriter, ilgisiz ve güvensiz gibi olumsuz tutum ve davranışlar, çocukların sosyo-duygusal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecektir (Sakin, 2007).

Alan yazında okul öncesi öğretmenlerin tutumları, yaşam ve iş doyumuna yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda yaşam doyumları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişki, yaşam doyumunun umutsuzluk, öğrenilmiş çaresizlik ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini yordaması, yaşam doyumu ve öğretmenlik tutumlarının demografik değişkenler açısından incelenmesi, demokratik tutumları ve nevrotik eğilimler ve kendini gerçekleştirme arasındaki ilişki gibi konulara yer verilmiştir (Recepoglu, 2013; Uyguç vd., 2013; Özyürek ve Çavuş, 2014; Şen, 2011; Şahin ve Dursun, 2009; Teltik, 2009; Tezcan, 2011; Şar vd., 2012; Karahan vd., 2006; Özyürek vd., 2012; Şahin, 2013).

Yapılan bu çalışmalarda, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının yaşam doyumları ve öğretmenlik tutumları farklı, değişkenlerle ele alınmış, bu kavramlara dikkat çekilmeye çalışılarak yaşam doyumunu ve tutumların önemine vurgu yapılmıştır. Araştırmacılar bu çalışmalarda öğretmenlerin işlerini verimli bir şekilde gerçekleştirmesi ve severek yapmaları, öğrencilerine maksimum düzeyde faydalı olabilmeleri için yaşam doyumuna ve doğru tutumlara sahip olmalarının etkisini gözler önüne sermek istemişlerdir. Bu nedenle bu kavramların ilişkili olabileceği ve bu kavramları etkileyebileceği düşünülen farklı değişkenlerle yapılan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Alan yazında yer alan çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin öğretmenlik tutumları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda “Öğretmenlik tutumları öğretmenlerin yaşı, mezun olduğu okul türü, mesleğini isteyerek seçme durumu ve mesleğinden memnun olma durumundan etkilenmekte midir?” alt problemine cevap aranmıştır. Bu değişkenlerin öğretmenlik tutumları üzerinde bir farklılaşmaya yol açıp açmadığını ortaya koymanın ise okul öncesi eğitim alanındaki araştırmacılara, öğretmen yetiştiren kurumlara ve öğretmenlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, belirli bir durumu var olduğu gibi tespit etmeye yönelik betimsel araştırma modelindedir. Betimsel çalışmalar genel olarak olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışmaktadırlar. Böylece mevcut durumu anlamak ve değişkenler arasındaki ilişkileri saptamak mümkün olmaktadır (Kaptan, 1998). Çalışmada, anlık durum saptaması tekniği kullanılmış, öğretmenlerden verilen ölçme aracındaki ifadelerden, kendilerine uygun olanları işaretlemeleri istenmiş ve o andaki görüşleri saptanmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmada zaman ve para kaybını önlemek amacıyla amaçlı örnekleme biçimlerinden kolay ulaşılabilir örneklem seçimine gidilmiştir. Bu tekniğin kullanıldığı durumlarda örneklem, araştırmacının rahatlıkla ulaşabileceği katılımcılardan oluşmaktadır (Şimşek, 2012). Türkiye genelinden on iki farklı ilden (Afyonkarahisar, Ankara, Antalya, Bolu, Çankırı, Düzce, Isparta, İstanbul, Konya, Karabük, Nevşehir ve Niğde) okul öncesi eğitim programı konusunda düzenlenen iki farklı hizmet içi eğitim faaliyetine katılmış olan tümü kadın 200 okul öncesi öğretmeni çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubunun oluşturulmasında ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmış ve

her iki ölçek maddelerine tam olarak cevaplamış olan öğretmenlerden elde edilen veriler değerlendirmeye alınmıştır. Tablo 1’de, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin kişisel bilgilerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubu Kişisel Bilgilerinin Dağılımı

	N	%		N	%
<i>Yaşı</i>			<i>Mezuniyet</i>		
20 yaş altı	54	27,0	Kız Meslek Lisesi	68	34,0
21-25 yaş	54	27,0	Yüksekokul	9	4,5
26-30 yaş	51	25,5	Fakülte	90	45,0
31-35 yaş	24	12,0	Diğer branşlar	33	16,5
36-40 yaş	17	8,5			
<i>Meslek seçimi</i>			<i>Mesleki memnunluk</i>		
İsteyerek	179	89,5	Memnun	186	93,0
İstemeyerek	21	10,5	Memnun değil	14	7,0

Tablo 1’e göre, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin %27’si 20 yaş ve altında, %27’si 21-25 yaş, %25,5’i 26-30 yaş, %12’si 31-35 yaş ve %8,5’i 36-40 yaş arası; %34’ü Kız Meslek Liseleri Çocuk Gelişimi alanı, %4,5’i yüksekokul, %45’i fakülte mezunu iken %16,5’i ise çocuk gelişimi veya okul öncesi eğitimi alanı dışında eğitim görmüşlerdir. Öğretmenlerin %89,5’i mesleklerini isteyerek seçtiğini ve %93’ü mesleğinden memnun olduğunu belirtmiş; %10,5’i mesleğini istemeyerek seçtiğini ve %7’si mesleklerinden memnun olmadığını belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, çalışma grubunun yaş, mezun olduğu okul, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçip seçmeme, öğretmenlik mesleğinden memnuniyet ve maaşını yeterli bulma durumunun sorgulandığı “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Öğretmenlik tutumlarının belirlenmesinde “Okul Öncesi Öğretmenleri Tutum Ölçeği”, yaşam doyumu düzeylerinin belirlenmesinde “Yaşam Doyumu Ölçeği (The Satisfaction with Life Scale-(SWLS))” kullanılmıştır.

Okul Öncesi Öğretmenleri Tutum Ölçeği; Bilgin (1995) tarafından Minnesota Öğretmen Tutum Envanteri’nden yararlanılarak hazırlanan ölçek 5’li likert tipindedir. Otokratik (16 madde), demokratik (17 madde) ve boşvermiş (19 madde) olmak üzere üç alt boyuttan ve 52 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı tüm test için .63, otokratik boyut için .70, demokratik boyut için .58 ve boşvermiş boyut için .66 bulunmuştur. Güvenirlik hesaplamalarında 33 kişi üzerinde yapılan test-

tekrar test uygulamasında testin tümü ve otokratik boyut için .05 düzeyinde farklılık çıkmıştır. İlişki katsayılarında ise test-tekrar test uygulamaları sonucunda tüm test için .52, otokratik boyut için .26, demokratik boyut için .12 ve boşvermiş boyut için .59 bulunmuştur (Gürsoy, 2009:79). Örneklemin farklı olması nedeniyle bu çalışmada Cronbach Alpha değerleri hesaplanmış, otokratik boyut için .67, demokratik boyut için .95 ve boşvermiş boyut için .91 bulunmuştur

Yaşam Doyumu Ölçeği; Diener vd. (1985) tarafından bireylerin yaşam doyumunu belirlemek amacıyla geliştirilmiş, 7'li likert tipinde ve beş maddeden oluşan bir ölçektir. Orijinal çalışmada ölçeğin güvenilirliğini .87, ölçüt bağımlı geçerliğini ise .82 olarak bulunmuş, Yetim (1993) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin Cronbach Alpha değeri .86 ve test-tekrar test güvenilirliği .73 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 35, en düşük puan 5'tir ve puanın düşük olması yaşam doyumunun düşük olduğu göstermektedir. Çeşitli çalışmalarda kullanılan ölçeğin Cronbach Alpha değerleri oldukça yüksek bulunmuştur (Arslan Eren, 2008; Şahin, 2008; Oksal, 2009). Bu çalışmada Cronbach Alpha değeri .84 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 16 programında yapılmıştır. Çalışma grubu sayısı dikkate alınarak parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Okul Öncesi Öğretmenleri Tutum Ölçeği ve Yaşam Doyum Ölçeği puanları arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Pearson korelasyon katsayısına bakılmıştır. Öğretmenlik tutumunun mesleği isteyerek seçme ve meslekten memnun olma değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla, iki bağımsız aritmetik ortalama arasındaki farkın test edilmesine ilişkin bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Öğretmenlik tutumunun öğretmenlerin yaşı, mezun olduğu okul ve alınan maaştan memnun olma değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Değişkenler arası farkın kaynağının belirlenmesinde, Post-Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi uygulanmıştır. Tüm sonuçların anlamlılık düzeyi en az 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Çalışmanın problem cümlesini oluşturan okul öncesi öğretmenlerinin öğretmenlik tutum ve yaşam doyumları arasındaki ilişki Tablo 2'de verilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin Okul Öncesi Öğretmenlik Tutum Ölçeği demokratik demokratik tutum puanları ile yaşam doyumları arasında pozitif yönlü bir ilişki, boşvermiş tutumları ile yaşam doyumları arasında ise

ters yönlü bir ilişki vardır. Buna göre; okul öncesi öğretmenlerinin yaşam doyumları arttıkça demokratik tutumlarının arttığı, boşvermiş tutumlarının ise azaldığı söylenebilir. Otokratik tutum alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum, yaşam doyumu değişkeni yanında öğretmenlerin kişilik yapısı, geçmiş yaşantıları, sınıf yönetimi, mesleki doyumları gibi farklı değişkenlerin de öğretmenlik tutumları üzerinde etkisinin olabileceğini düşündürmektedir

Tablo 2: Okul Öncesi Öğretmenleri Öğretmenlik Tutum ve Yaşam Doyum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon)

Okul Öncesi Öğretmenlik Tutum Ölçeği	Yaşam Doyumu	
	r	Sig.
Demokratik tutum	0,173	0,014*
Otokratik tutum	-0,114	0,108
Boşvermiş tutum	-0,178	0,012*

Tablo 3'e göre, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin Öğretmenlik Tutum Ölçeği Demokratik ve Boşvermiş Tutum alt boyutları puanlarının, öğretmenlerin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p < 0,001$). Scheffe testi sonucuna göre; 21-25 yaş aralığındaki okul öncesi öğretmenlerinin demokratik tutum alt boyut puanları daha büyük yaş grubundaki öğretmenlere göre anlamlı ölçüde daha düşük ($F(4;195)=11,543$, $p < 0,001$), 20 yaş ve daha küçük öğretmenlerin boşvermiş tutum puanları ise diğer yaş grubundaki öğretmenlerin puanından anlamlı ölçüde daha yüksek bulunmuştur ($F(4;195)=9,583$, $p < 0,001$). Ölçek alt boyut puanlarına bakıldığında, 31-35 yaş grubunun demokratik tutum puanlarında bir azalma, boşvermiş tutum puanlarında ise bir artma dikkat çekmektedir. Bu yaş aralığındaki öğretmenlerin meslekte yıpranma payı, tahammülsüzlük ve kalıplaşmış kişilik özelliklerine sahip oldukları düşünülebilir. Mesleğe yeni başladığı düşünülen 20 yaş ve altı yaş grubunda (kadrolu olmayıp ücretli çalışan) öğretmenlerin otokratik ve boşvermiş tutum puanlarının, diğer yaş gruplarındaki öğretmenlere göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun, küçük yaş grubundaki öğretmenlerin fakülte düzeyinde bir okulu bitirmemiş olmaları, tecrübe eksikliği gibi nedenlere kendilerini meslekte yeterli bulmuyor olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Bulgulara göre, okul öncesi öğretmenlerinin belli bir süre meslekte çalıştıktan sonra demokratik tutumları artarken otokratik ve boşvermiş tutumlarının azaldığı, ancak çalışma süresinin artmasıyla yeniden otokratik ve boşvermiş davranış sergileme eğiliminde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Okul Öncesi Öğretmenlik Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Yaşına Göre Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Sonuçları

Yaşı	N	Demokratik Tutum		Otokratik Tutum		Boşvermiş Tutum	
		\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S
20 yaş altı	54	30,70	6,52	50,22	7,11	73,07	9,44
21-25 yaş	54	40,40	17,7	48,51	8,94	65,35	16,8
26-30 yaş	51	52,50	22,8	47,35	10,2	55,86	19,5
31-35 yaş	24	48,37	22,8	47,87	11,5	56,83	19,8
36-40 yaş	17	53,35	23,8	45,05	8,24	53,94	20,0
Varyans Analizi sonuçları		F: 11,543 p: 0,000*		F: 1,290 p: 0,275		F: 9,583 p: 0,000*	
* $p < 0,001$							

Tablo 4'e göre, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin Öğretmenlik Tutum Ölçeği tüm alt boyutları puanlarının, mezun olunan okul türünden anlamlı ölçüde etkilendiği bulunmuştur ($p < 0,001$). Scheffe testi sonucuna göre; Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi alanında dört yıllık eğitim gören/fakülte mezunu öğretmenlerin demokratik tutum alt boyut puanları diğer öğretmenlere göre anlamlı ölçüde daha yüksek $\{F(3;196)=40,119, p < 0,001\}$, boşvermiş alt boyut puanları ise anlamlı ölçüde daha düşük $\{F(3;196)=7,607, p < 0,001\}$, alan dışından mezun olup okul öncesi öğretmenliği yapan öğretmenlerin otokratik tutum alt boyut puanı fakülte mezunu öğretmenlerden anlamlı ölçüde daha yüksek bulunmuştur $\{F(3;196)=40,619, p < 0,001\}$. Buna göre, öğretmenlerin öğrenim düzeyi arttıkça demokratik tutumlarının arttığı, boşvermiş tutumlarının azaldığı; branş dışından olup okul öncesi öğretmenliği yapan öğretmenlerin Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitim alanında öğrenim gören öğretmenlere göre daha otokratik bir tutum sergiledikleri söylenebilir.

Tablo 4: Okul Öncesi Öğretmenlik Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Mezun Olduğu Okula Göre Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Sonuçları

Okul Türü	N	Demokratik Tutum		Otokratik Tutum		Boşvermiş Tutum	
		\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S
Kız Meslek Lisesi	54	30,67	5,99	49,17	6,95	74,44	7,81
Yüksekokul	54	33,66	16,44	51,55	7,00	71,33	10,38
Fakülte	51	56,67	22,02	45,45	9,92	50,76	18,60
Diğer branşlar	24	33,21	9,52	53,42	8,96	70,66	11,65
Varyans Analizi sonuçları		F: 40,119 p: 0,000*		F: 7,607 p: 0,000*		F: 40,619 p: 0,000*	
* $p < 0,001$							

Tablo 5: Okul Öncesi Öğretmenlik Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Mesleklerini İsteyerek Seçme Durumuna Göre t-Testi Sonuçları

Öğretmenlik Mesleğini Seçme	N	Demokratik Tutum		Otokratik Tutum		Boşvermiş Tutum	
		\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S
İsteyerek	179	42,91	20,58	48,23	8,98	63,47	18,11
İstemeyerek	21	43,04	17,81	48,95	10,77	59,19	17,75
t-testi sonuçları		t: -0,028 p: 0,978		t: -0,339 p: 0,735		t: 1,028 p: 0,305	

Tablo 5'e göre, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin mesleğini isteyerek seçip seçmeme durumu ile Öğretmenlik Tutum Ölçeği puanları arasındaki fark anlamsızdır ($p>0,05$). Buna göre, okul öncesi öğretmenlerinin öğretmenlik tutumlarının mesleklerini isteyerek seçip seçmeme durumundan anlamlı ölçüde etkilenmediği söylenebilir.

Tablo 6: Okul Öncesi Öğretmenlik Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Mesleklerinden Memnun Olma Durumuna Göre t-Testi Sonuçları

Meslekten Memnun Olma	N	Demokratik Tutum		Otokratik Tutum		Boşvermiş Tutum	
		\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S
Memnun	186	43,30	20,67 ^(a)	48,20	9,14	62,52	18,25 ^(a)
Memnun Değil	14	37,92	13,24	49,64	9,66	69,71	14,49
t-testi sonuçları		t: 0,957 p: 0,179		t: -0,563 p: 0,574		t: -1,439 p: 0,098	

^(a)Grup varyansları eşit olmadığı için "Demokratik" ve "Boşvermiş" tutum alt boyutlarının çözümlenmesinde ayrı varyans (separate variance) kullanılmıştır (Büyükoztürk, 2003).

Tablo 6'ya göre, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin mesleğinden memnun olup olmama durumu ile Öğretmenlik Tutum Ölçeği puanları arasındaki fark anlamsızdır ($p>0,05$). Yani, okul öncesi öğretmenlerinin öğretmenlik tutumlarının mesleklerinden memnun olup olmama durumundan anlamlı ölçüde etkilenmediği söylenebilir. Anlamlı bir fark olmasa da ölçek alt boyut puanlarına bakıldığında, mesleğinden memnun olan okul öncesi öğretmenlerinin demokratik tutum puanı yüksekken, mesleğinden memnun olmayanların otokratik ve boşvermiş puanlarının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Mesleğini memnuniyetsiz olarak yapan öğretmenlerin isteksiz çalışmaları, çocuklara karşı tahammülsüz olup otokratik ve boşvermiş tutum sergilemeleri beklenebilir bir durumdur.

Tablo 7'ye göre, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin Öğretmenlik Tutum Ölçeği tüm alt boyutları puanlarının, maaşlarını yeterli bulma durumundan anlamlı ölçüde etkilenmediği bulunmuştur ($p>0,05$). Buna göre, okul öncesi öğretmenlerinin maaşlarını yeterli, kısmen yeterli veya yetersiz bulmalarının, çocuklara karşı tutumlarını etkilemediği söylenebilir. Maaşını kısmen yeterli bulan okul öncesi öğretmenleri en yüksek puanı demokratik tutum boyutundan alırken, maaşını yetersiz bulan öğretmenlerin en yüksek puanı boşvermiş tutum alt boyutundan aldıkları görülmektedir. Anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen maaşın yeterli bulunmayışı öğretmenlerin otokratik ve boşvermiş tutumlarının artmasında etkili olabilir.

Tablo 7: Okul Öncesi Öğretmenlik Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Maaşlarını Yeterli Bulma Durumuna Göre Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve ANOVA Sonuçları

Maaşı Yeterli Bulma Durumu	N	Demokratik Tutum		Otokratik Tutum		Boşvermiş Tutum	
		\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S
Yeterli	44	41,45	19,35	47,40	10,27	63,22	18,76
Kısmen yeterli	85	44,94	20,41	48,63	9,01	62,14	18,53
Yeterli değil	71	41,43	42,93	48,47	8,68	63,95	17,28
Varyans Analizi sonuçları		F: 0,726 p: 0,485		F: 0,276 p: 0,759		F: 0,197 p: 0,821	

Tartışma ve Sonuç

Bireyin yaşamında önemli bir yeri olan okul öncesi dönem, çocukların eğitimlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle, okul öncesi çocuklarla çalışan kişilerin kişisel nitelikleri yanında öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve yaşam doyumlarının çocuklar üzerinde olumlu ya da olumsuz etkisi olması mümkündür. Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğretmenlerin yaşam doyumları arttıkça mesleğe ilişkin tutumlarının olumlu yönde değiştiği, demokratik tutumları artarken boşvermiş tutumlarının azaldığı görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde benzer sonuçların elde edildiği çalışmalar rastlamak mümkündür. Recepoğlu (2013), öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada, yaşam doyumu ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Yaşam doyumunun, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumu anlamlı bir şekilde

yordadığı ve öğretmenlik mesleği ile ilgili tutuma ilişkin toplam varyansın %23'ünün yaşam doyumu ile açıklandığı bulunmuştur. Özyürek ve Çavuş (2014), yaptıkları çalışmada okul öncesi öğretmenlerin genel iş doyumları arttıkça demokratik tutumlarının arttığını belirlemiştir. Tekerci (2008) okul öncesi öğretmenlerin mesleki doyumlarını ve tutumlarını incelediği araştırmasında, öğretmenlerin mesleklerinden elde ettikleri doyumun öğrencilere karşı daha demokratik davranışlar sergilemelerine neden olduğunu belirlemiştir. Bu sonuçlar, araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bunun beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Kişinin yaşamından, işinden memnun olması ve doyum sağlamış olması genel olarak olumlu duygular içinde olduğunun bir göstergesi olabilir. Buna paralel olarak yaşamındaki bu olumlu durumu çevresindeki insanlara da olumlu tutum ve davranışlarla yansıtabilir. Bu olumlu tutumlardan biri de demokratik tutumdur.

Okul öncesi öğretmenlerinin yaşı arttıkça demokratik tutumlarının arttığı, daha küçük yaş grubundaki öğretmenlerin otokratik ve boşvermiş tutumlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Alanyazında yaş değişkenine ilişkin olarak farklı çalışma sonuçlarına rastlamak mümkündür. Sakin (2007), çalışmasında farklı yaş gruplarında öğretmenlerin yaşı küçüldükçe otokratik tutumlarının arttığı sonucunu ortaya koymuştur. Taçman (2006), yaptığı çalışmada kıdem yılı 0-5 yıl olan öğretmenlerin demokratik tutum puanlarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Gürsoy (2009) ise, okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmada, demokratik, otokratik ve boşvermiş tutum boyutlarında okul öncesi öğretmenlerinin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık olmadığını saptamıştır.

Çalışmada çocuk gelişimi ve okul öncesi alanında lisans eğitimi alan okul öncesi öğretmenlerinin daha fazla demokratik ve daha az boşvermiş tutum puanı aldıkları, alan dışından öğretmenlerin ise daha fazla otokratik tutum puanı aldıkları görülmüştür. Sakin (2007), çalışmasında iki yıllık mezunu okul öncesi öğretmenlerinin dört yıllık mezunu okul öncesi öğretmenlerinden daha yüksek düzeyde boşvermiş tutum sergilediklerini belirtmiştir. Taçman (2006) yaptığı çalışmada bu çalışmanın bulgularını destekler sonuçlara ulaşmıştır. Mezuniyet durumlarına göre ilköğretim öğretmenlerinin demokratik tutumlarını incelemiş ve en yüksek demokratik tutum puanının yüksek lisans mezunu olan öğretmenlere ait olduğunu, lisans mezunu öğretmenlerin demokratik tutumlarının, lise ve ön lisans mezunu öğretmenlere oranla daha olumlu olduğunu belirtmiştir. Alanyazında yer alan araştırma sonuçları bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Çalışmada, öğretmenlerin mesleğini isteyerek seçip seçmeme, mesleğinden memnun olup olmama ve maaşlarını yeterli bulma durumlarının öğretmenlik tutumlarını anlamlı ölçüde etkilenmediği saptanmıştır. Alanyazın

incelendiğinde, ilgili bazı çalışmalara rastlamak mümkündür. Şen (2006) İstanbul'da öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışma sonucunda öğretmen adaylarının öğretmenlik tutumlarının öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme değişkeninden etkilenmediğini vurgulamıştır. Aydın (1993) ise yapmış olduğu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik tutumlarının mesleklerini isteyerek seçip seçmemeye göre anlamlı olarak farklılaşmadığını belirtmiştir. Şen (2006) ve Aydın (1993)'ün çalışmaları da bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Meslekten memnuniyet durumu, bireylerin kurum içi ilişkilerini ve yaşam doyumunu önemli ölçüde etkileyecektir. İş doyumunun yaşam doyumunu arttırdığı ve azalttığı veya ikisinin arasında hiç bir ilişkinin olmadığı yönünde üç farklı görüş bulunmaktadır (Uyguç vd, 2013). Gürsoy (2009), çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin mesleklerinden memnun olup olmamaları ile demokratik ve otokratik tutum boyutu arasında bir farklılık olmadığını belirlemiştir. Ancak bosvermiş tutum boyutuna göre mesleğinden memnun olup olmama arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu sonuç araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Şimşek (2011), örgütsel iletişim ve kişilik özelliklerinin yaşam doyumuna etkisini incelediği çalışmada, örgütsel iletişim doyumunu ile yaşam doyumunu arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki bulunduğunu, yaşam doyumunu yordamada örgütsel iletişimin kişilik ve demografik değişkenlerden daha güçlü bir değişken olduğunu belirlemiştir. Ergin vd. (2013), okul öncesi öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada yaşam doyumunun kişisel farkındalık, kişiler arası ilişkiler, şartlara ve çevreye uyum, stres yönetimi ve genel ruh halini yordadığını saptamışlardır. Kumar (2014), Hindistan'ın Kathua bölgesinde yaptığı çalışmada devlet okulunda çalışan öğretmenlerin özel okullarda çalışanlara göre yaşamlarından daha memnun olduklarını belirlemiştir.

Gürsoy (2009) çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin aldıkları maaşı yeterli bulup bulmamaları ile öğretmenlik tutumlarının otokratik ve boşvermiş tutum alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak demokratik tutum boyutu ile maaşı yeterli bulma arasında ilişki saptanmıştır. Yani maaşından kısmen memnun olanlar, maaşından memnun olduğunu belirtenlere oranla daha fazla demokratik tutum sergilemektedir. Bu bulgu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Bilgin'in (1996) İstanbul ilindeki okul öncesi öğretmenlerin öğretmenlik tutumlarını tespit etmek üzere yaptığı çalışmada otokratik tutum gösteren öğretmenlerin, mezun oldukları kurum, çalışma yılı ve yaş grubu, aldıkları maaştan etkilendikleri saptanmıştır. Demokratik tutum gösteren öğretmenlerde çalışma yılı ve çalıştıkları yaş gruplarının önem kazandığı saptanmıştır. Gelir düzeyinin, insanların yaşamını ve mutluluğunu önemli düzeyde etkilediği söylenebilir. Maaşın yeterli olmayışının, bireylerin yaşam şartlarını olumsuz

etkileyerek yaşam doyumlarını azaltabileceği ve bu durumun onların olumsuz tutumlar sergilemelerine neden olabileceği söylenebilir.

Çalışma bulgularından elde edilen sonuçtan hareketle, öğretmenlerin birey olarak yaşam doyumlarını artırıcı ücret, fiziksel ortam ve donanım, uygun çalışma saatleri gibi iyileştirmelerin yapılması önem kazanmaktadır. Bir meslekten edinilen ekonomik kazanç, o mesleğe olan ilgiyi ve toplumun bakış açısını tayin etmekte, aynı zamanda bireylerin hayata karşı olumlu tavırlar geliştirmesinde etkili olmaktadır. Bu nedenle okul öncesi öğretmenlerinin normal hayat standartlarını devam ettirebilecekleri bir gelir düzeyine ulaşması sağlanabilir. Mesleğin saygınlığını artırmak amacıyla hem mesleği yapan kişileri hem de toplumu, MEB ve üniversiteler işbirliği sağlanarak ortaöğretimden itibaren mesleğin özellikleri ve önemiyle ilgili bilgilendirici tanıtım etkinliklerinin yürütülmesi sağlanabilir.

MEB, okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapacak öğretmenlerin dört yıllık fakülte mezunu olması şartını aramasına rağmen, eğitimi personel alımındaki yetersizlikler nedeniyle çocuk gelişimi alanında lise mezunu usta öğretici veya lise mezunu olup okul öncesi alanında dört yıllık açık öğretim fakültelerinde eğitime devam eden bireyler görevlendirilmekteydi. Son yıllarda, ders ücreti karşılığında çalışacak öğretmenlerin lisan mezunu olup öğretmen olarak atanamayan veya en azından Çocuk Gelişimi bölümü ön lisans mezunu adaylar arasından atandığı, zorunlu hallerde lise mezunu adayların atandığı görülmektedir. Dört yıllık süre zarfından öğretmen adaylarının hem yaşı hem de öğrenim düzeyinin artması ile mesleki olgunluğa erişmesi daha muhtemel görünmektedir. Bu nedenle, okul öncesi öğretmeni yetiştirme ve atanmasına ilişkin çalışmaların titizlikle yürütülmesi önemlidir. Türkiye’de okul öncesi eğitime verilen önemin artmasıyla, üniversitelerin dört yıllık çocuk gelişimi ve okul öncesi eğitim programları artmaya devam etmektedir. Her yıl çok sayıda öğrenci bu okullardan mezun olmaktadır. Nicel artışın yanında üniversitelerdeki öğretim elemanları açığının da kapatılarak mezun olacak öğretmen adaylarının mesleki bilgi ve tecrübelerini artırmaya yönelik eğitim almaları, bu eğitimleri farklı yöntemlerle her adaya hitap edecek şekilde alan uzmanlarının vermesi, gözlem ve uygulama derslerine daha fazla ağırlık verilmesi, mezuniyet sonrası yetişmelerini sağlayacak programların uygulamaya konmasına özen gösterilmelidir. Böylece öğretmenlerin hem kişisel hem de mesleki yeterlikleri artırılabilecek, kendine güvenli bireyler olmasına katkı sağlanacaktır. Yine hükümet politikası olarak okul öncesi öğretmen açığı gidermek için alan dışından öğretmenlerin okul öncesi sınıflarında görevlendirilmesi uygulamalarına da rastlanmaktadır. Alan dışından öğretmenlerin, okul öncesine yönelik uygulamalarda yetersiz olmaları onları daha otokratik davranışlar sergilemeye itebilir. Demokratik bir ortamda olumlu ilişkiler

içerisinde, çocuklarla daha verimli çalışmalar yapılacağı ve onların gelişimlerinin destekleneceği bir gerçektir.

Eğitim programları ve yasal düzenlemeler ne kadar mükemmel olursa olsun, sınıftaki tüm uygulamaları yürütmekle görevli öğretmenin tutumu, eğitim öğretimin işleyişinde en önemli unsuru oluşturmaktadır. Çocuk, aile ve toplumun geleceği açısından en önemli gelişimsel dönemi kapsayan okul öncesi yıllarda, okul öncesi öğretmenlerinin mesleğe ve dolayısıyla çocukların eğitimine karşı tutumlarını iyileştirici çalışmaların yürütülmesi açısından benzer araştırmalar yapılabilir. Bireylerin yaşam doyumlarını artırıcı ya da azaltıcı etkenler araştırılarak gerekli önlemler alınabilir.

KAYNAKÇA

- Arslan Eren, T. (2008). Onkoloji Hemşirelerinin İş Doyumu ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, O. (1993). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Psikolojik İhtiyaçları İle Öğretmenlik Tutumları Arasındaki İlişki, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgin, H. (1996). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Tutumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Bodur, M. (2006). Eğitim Fakültesi Programlarının Farklı Lise Çıkışlı Öğrencilerin Öğretmenlik Tutumlarına Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Büyüköztürk, Ş. (2003). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum (Geliştirilmiş 3.baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çelik, M. (2008). Anadolu Liselerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Öğretmenlik Tutumları İle Örgüt Kültürü Arasındaki İlişki, Fatih İlçesi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erbay, F., Ömeroğlu, E. (2013). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Drama Uygulama Yeterlilikleri Açısından İncelenmesi. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 17(1): 171-188.
- Ergin, B., Kaynak, K.B., Pıncarcık, Ö., Arslan, E. (2013). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Duygusal Zekâları ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(2): 35-42.

- Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsmith, J.M. (2003). Sosyal Psikoloji (Çev.: Ali Dönmez) İmge Yayıncılık, Ankara.
- Gömleksiz, M.N., Çetintaş, S. (2011). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları (Fırat, Dicle, 7 Aralık, Cumhuriyet ve Erzincan Üniversiteleri Örneği, D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 17: 11-14.
- Gündoğar, D., Gül, S.S., Uskun, E., Demirci, S., Keçeci, D. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi, Klinik Psikiyatri, 10: 14-27.
- Gürbüz, A.G. (2008). Öfke Denetimi Eğitiminin Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Öfkeyle Başa Çıkmaları, Yaşam Doyumları ve Depresyon Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gürsoy, R.C. (2009). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Benlik Saygılarının Öğretmenlik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kale, N. (1998). Demokratik Yaşama Ustalığını Kazandırmanın Yolu Demokratik Bir Eğitimden Geçer. VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı, Cilt II, S.Ü. Eğitim Bilimleri Yayınları, Konya.
- Kaptan, S. (1998). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri (Geliştirilmiş 11. Baskı), Ankara: Tekışık Web Ofset.
- Karahan, T.F., Sardoğan, M.E., Özkamalı, E., Dicle, A.N. (2006). Öğretmen Adaylarında Demokratik Tutum, Nevrotik Eğilimler ve Kendini Gerçekleştirme. Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi, 30: 149-158.
- Kumar, M. (2014). Study of Life Satisfaction among Primary, Middle and Secondary Schools Teachers of District Kathua, International Journal of Research (IJR), 1(5): 492-498.
- Kurnaz, A. (2011). İlköğretim Öğretmenlerinin Yaratıcılık Düzeyleri ve Demokratik Tutumları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Myers, D.G., Diener, E. (1997). Who is Happy?, Psychological Science, 6 (1): 10-17, Erişim Tarihi: 08.11.2014.
<http://www.echocredits.org/downloads/2794689/Who.is.Happy.pdf>.
- Oksal, H. (2009). Psikiatri Hastalarının Yakınlarının Duygu Kontrol Durumları ve Yaşam Doyumları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özgül, E. (2009). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Problem Çözme Becerileri İle Öğretmenlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Uşak İli

- Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Özyürek, A., Çavuş, Z.S. (2014). Okul Öncesi Öğretmenlerinin İş Doyumu ve Öğretmenlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Uluslararası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi, 2(3): 1-14.
- Özyürek, A., Gümüş, H., Doğan, S. (2012). Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Tükenmişlik ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi, International Journal of Human Sciences, 9(2): 892-904.
- Popelkova, M. (2011). Teacher's Satisfaction with Health, School and Health 21, Health Education: Initiatives for Educational Areas. 97-108.
- Recepoglu, E. (2013). Öğretmen Adaylarının Yaşam Doyumları ile Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı (1): 311-326.
- Sakin, A. (2007). Okul Öncesi Öğretmenlerin Mesleki Etik Davranışlar Hakkındaki Görüşleri ile Ahlaki Yargı Düzeyleri ve Öğretmenlik Tutumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, A. H., Işıklar, A., Aydoğan, İ. (2012). Atama Bekleyen Öğretmen Adaylarının Yaşam Doyumunun Yordayıcı Değişkenlerinin İncelenmesi, MAKÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(23): 257 – 271.
- Sülen Şahin, F. (2010). Teacher Candidates' Attitudes towards Teaching Profession and Life Satisfaction Levels. Procedia Social and Behavioral Sciences, 2: 5196–5201.
- Şahin, Ş. (2008). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik ve Yaşam Doyumu Düzeyleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Şahin, H., Dursun, A. (2009). Okul Öncesi Öğretmenlerinin İş Doyumları: Burdur Örneği. MAKÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(18): 160-174
- Şahin, İ. (2013). Öğretmenlerin İş Doyumu Düzeyleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, X (1): 142-167.
- Şar, A.H., Işıklar, A., Aydoğan, İ. (2012). Atama Bekleyen Öğretmen Adaylarının Yaşam Doyumunu Yordayıcı Değişkenlerin İncelenmesi. MAKÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 23: 257 - 271
- Şen, B. (2006). Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Öğretmenlik Tutumları ile Öğrenme ve Ders Çalışma Stratejileri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Şen, B. (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Mesleki Doyumları ve Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçları Üzerine Bir Araştırma (Uşak İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şimşek, E. (2011). Örgütsel İletişim ve Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkileri, Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Şimşek, A. (2012). Evren ve Örneklem, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (Ed.: A. Şimşek). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No:1619.
- Taçman, M. (2006). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları Erişim: 13.11.2014. file:///C:/Users/pc/Downloads/6-30-1-PB.pdf,
- Telef, B.B. (2011). Öğretmenlerin Öz-yeterlikleri, İş Doyumları, Yaşam Doyumları ve Tükenmişliklerinin İncelenmesi, İlköğretim Online, 10 (1): 91-108, <http://ilkogretim-online.org.tr/vol10say1/v10s1m8.pdf>, Erişim: 13.11.2014.
- Teltik, H. (2009). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlik Algılarının İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleriyle İlişkinin Belirlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tekerci, H. (2008). Farklı Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Doyumlarının ve Tutumlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, T. (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Yaşam Kalitesi ve İş Doyumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Bolu İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Uyguç, N., Arbak, Y., Duygulu, E., Çıraklar, N. H. (2013). İş ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin Üç Temel Varsayım Altında İncelenmesi, D.E.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(2): 193-204.
- Yara, P.O. (2009). Relationship between Teachers' Attitude and Students' Academic Achievement in Mathematics in Some Selected Senior Secondary Schools in Southwestern Nigeria. European Journal of Social Sciences, 11(3): 364-369.